

Світлана Хмельковська, кандидат педагогічних наук
кафедри німецької мови
Херсонського державного університету

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ У ПЛОЩИНІ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядаються інтерактивні форми роботи з текстами при підготовці майбутніх учителів іноземних мов на заняттях з практики усного та писемного мовлення у вищих педагогічних закладах освіти. Подано основні завдання занять, їх структуру, вимоги до презентації текстів. Розроблено вказівки студентам, які в якості учителів готують фрагменти занять з текстової роботи.

Актуальність. Незважаючи на велику кількість досліджень з питань вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів іноземних мов до їх педагогічної діяльності, резервні навчальні можливості практичних мовних дисципліни використовуються викладачами недостатньо. Тому вдосконалення процесу навчання аспектів мови і видів мовленнєвої діяльності в позитивній взаємодії зі становленням і розвитком професійних здібностей, знань, умінь і навичок майбутнього спеціаліста залишається актуальною проблемою. Виявлення і впровадження умов, що сприяють професіоналізації занять з практики усного та писемного мовлення, надають можливість покращити рівень підготовки студентів. Це твердження висувається на тій підставі, що у процесі навчання студент повинен паралельно осмислити спосіб навчання, усвідомити шляхи формування власного іншомовного досвіду з метою удосконалення цих технологій і подальшої їхньої реалізації у практичній діяльності. **Метою** цієї статті є показати можливості практичних мовних занять у формуванні професійно

значущих здібностей майбутніх учителів іноземних мов на прикладі інтерактивної роботи з текстами.

Виклад основного матеріалу. З метою формування творчого потенціалу спеціалістів у вищому навчальному закладі ми запровадили на базі Інституту іноземної філології Херсонського державного університету педагогічний експеримент серед студентів I-II курсів. В експерименті було зосереджено увагу на таких формах навчальної роботи, які б дозволяли студентам отримувати не лише мовленнєві знання з обраної спеціальності, але й випробувати емпіричний досвід з методики викладання мов на практиці.

Виходячи з того, що більшість психологів основу творчої особистості, її потенціал ґрунтують на наявності та розвинутості певних здібностей – індивідуальних властивостей людини, – нами було виокремлено низку педагогічних творчих здібностей, якими повинен володіти студент експериментальної групи в тій чи іншій мірі на завершальній стадії проведення експерименту. Базою теоретичного супроводу педагогічних якостей слугували провідні ідеї фундаментальні праць таких дослідників, як Н.В.Кузьміна, О.М.Лазарев, Ю.І.Пассов, М.І.Скаткін, В.О.Сластьонін, професіограма сучасного вчителя. На цій підставі ми виокремили *комунікативні, дослідницькі, дидактичні, рефлексійні здібності*.

Серед основних видів навчальної діяльності, спрямованих на реалізацію завдань експерименту, було виокремлено *професійно-комунікативну роботу з текстами* різного стилістичного забарвлення: художніх, науково-публіцистичних, документальних, науково-популярних. Ми виходили з того, що текст є головною навчально-методичною одиницею навчання. Для найбільш повного й адекватного його використання в якості зразка функціонування іноземної мови, що вивчається, викладач повинен чітко розпізнавати, а потім використовувати в роботі змістовні та структурні особливості тексту як основи побудови мовленнєвих творів на іноземній мові [1, 304].

У контексті професійно-спрямованого навчання ми ставили за мету навчити студентів добирати тексти з необхідною тематичною проблематикою; розробляти завдання (вправи) для роботи групи з обраним текстом, виявляти проблемні питання; самостійно проводити заняття-дискусії.

Задля більш успішної реалізації поставленої мети було проведено «вступне» заняття, що мало пояснити студентам сутність, значення та процес організації такого заходу. Слухачам був запропонований дидактичний матеріал, що містив структуру роботи з текстами і вимоги до проведення заняття, до вибору і презентації текстів, до розробки, підготовки і проведення вправ. Розглянемо кожний з пунктів.

Структура роботи: мета заняття – а) знайомство з новою актуальною інформацією; б) обговорення проблемного тематичного питання; в) формування світогляду студентів.

Група поділяється на підгрупи, кожна з яких підбирає в спеціалізованій літературі один художній або науково-публіцистичний текст, близький за своїми проблемам до лексичної теми, що вивчається. Для забезпечення роботи решті студентів надаються копії обраного тексту. Група презентуючих проводить серію вправ до нього (предтекстові, текстові і післятекстові завдання).

Підготовча робота передбачає домашнє ознайомлення всієї групи зі змістом тексту. При необхідності студенти, які представляють текст, оголошують завдання для домашнього дослідження. Таким чином, робота над текстом відбувається в двох напрямках: методичне і лінгвістичне дослідження з боку учасників, що представляють текст, та дослідження і з'ясування змістовної і значеннєвої інформації рештою групи.

Вимоги до текстів: при доборі текстів необхідно орієнтуватися на такі критерії: що може зацікавити студентів і емоційно зворушити; чи є текст презентативним для іншомовної культури; чи є в змісті тексту точки дотику з життєвим досвідом студентів; чи необхідні студентам додаткові знання для

розуміння тексту, чи є тема обраного тексту актуальною для розв'язання певного тематичного питання..

Отже, *студенти, які презентують тексти повинні*: 1) знайти інформаційний текст і забезпечити умови для групової роботи над ним (надання копій, завдань); 2) визначити мету презентації: а) з'ясувати, розв'язання яких проблем необхідно знайти при роботі над текстом; б) ознайомитися з новою інформацією; 3) продумати, де можуть виникнути труднощі при роботі з групою; 4) розробити предтекстові вправи чи варіанти ознайомлення з новими лексичними одиницями і єдностями; 5) презентувати текст із визначенням його теоретичної і практичної значущості й актуальності; 6) підготувати при необхідності роздатковий матеріал, наочність, анкети; 7) розробити серію методичних вправ і завдань з метою обробки інформації рештою групою; 8) визначити тему дискусії і шляхи її стимулювання; 9) скласти докладний план-конспект, що містить мету, етапи, завдання учасників і час проведення заняття.

Завдання решти учасників визначаються в залежності від майбутньої роботи, запланованої презентантами. Сюди можуть увійти вправи на прогнозування змісту тексту, на контроль орієнтації у тексті (предтекстові): 1) ознайомтеся зі змістом тексту, визначте стиль оповідання; 2) прочитайте заголовок, з'ясуйте, про що буде йти мова в даному тексті; 3) прочитавши текст, визначте можливу низку проблем, яка буде розглядатися на основі тексту; 4) прочитайте фрагмент тексту і припустіть ідею тексту, дайте відповіді на запитання з метою контролю розуміння прочитаного; 5) перекажіть текст за ключовими фразами. Другий цикл вправ (текстовий) повинен містити завдання на виявлення авторського відношення й оцінки: 1) знайдіть оцінку вираження авторського відношення до проблеми, що викладається, 2) складіть тези до змісту тексту; 3) зробіть підсумковий висновок, рецензію до змісту тексту. Найважливішими і складними для студентів є післятекстові вправи, що використовуються для виявлення ідеї, передачі сюжету, складання характеристики персонажів, з'ясування власної

оцінки важливих моментів тексту: 1) оцініть важливість епізодів, їхнє значення для розкриття ідеї, 2) згрупуйте факти, що містять ідею тексту, з метою використання їх в якості матеріалу для власних висновків, 3) прокоментуйте авторську характеристику персонажів, висловіть свою згоду, незгоду, 4) аргументуйте власну оцінку подій, описаних у тексті.

Для успішного проведення текстового етапу професійно-спрямованої діяльності нами були розроблені вказівки для підготовчої роботи з текстами

ВКАЗІВКИ СТУДЕНТАМ, ЯКІ ПРЕЗЕНТУЮТЬ ТЕКСТ

1. Надайте відомості про джерело інформації, з якого було взято текст: місце перебування (бібліотека університету, обласна чи особиста бібліотека, Інтернет тощо), рік видання;
2. Поясніть причини, що спонукали зупинитися саме на цьому тексті: сучасні проблеми, цікава лексика, індивідуально-орієнтована тематика.
3. Визначте форму презентації обраного тексту: висвітлення важливих питань на основі ситуативного характеру подачі інформації, інсценування епізодів тексту з наступним обговоренням проблем, обговорення заголовка чи значеннєвої фрази тексту, пояснення розробленої наочності.
4. Розкрийте зміст основних проблем, порушених у тексті, в плані обраного проекту. В разі потреби використайте роздатковий чи наочний матеріал: картки, картинки, таблиці, аудіо - і відеозаписи.
5. Обговоріть з групою проблемні питання, що можуть виникнути при сприйнятті запропонованої інформації або потребують групового обговорення.
6. Підведіть підсумки проведеної роботи.

Роботу з текстами було організовано таким чином, щоб вона являла собою виконання вправ на основі тексту з наступним непідготовленим обговоренням певної проблемної тематики. У своєму рішенні ми виходили з того, що розвиток умінь спонтанного мовлення здійснюється при виконанні

мовленнєвих вправ, спрямованих на оформлення студентами розгорнутих монологічних висловлювань у рамках усного спілкування. Мовленнєві вправи формують у студентів такі уміння усного мовлення, як-то: уміння використовувати ситуації і події тексту як аргументи для доказу своєї точки зору; уміння давати розгорнуті характеристики-оцінки діючим персонажам, подіям, ситуаціям; уміння висловитися щодо ідейно-морального аспекту розповіді. Формування й вдосконалення лексичних і граматичних навичок продовжується в умовно-мовних вправах, що вимагають повторного звертання студентів до тексту і сприяють поглибленню розуміння його змісту. В умовно-мовних вправах задіяна змістова інформація тексту, тобто метою завдань виступає розвиток умінь непідготовлених висловлювань на основі тексту. Умовно-мовні вправи передбачають виконання таких завдань: знайти і прокоментувати визначені фрагменти тексту; відповісти на проблемні питання ведучого. Виконуючи зазначені вправи, студенти одержують можливість практикуватись у виборі і комбінуванні граматичного і лексичного матеріалу. При цьому робота завжди має творчий характер, тому що супроводжується якісним і кількісним добром інформації. Для успішного проведення цього типу вправ ми дотримувались певних умов, а саме: проблемного змісту питань; попередньої підготовки мовленнєвої діяльності, стимулювання мотивів висловлення, націлювання на обмін думками між студентами.

Останнім видом текстової роботи були вправи на обговорення проблемних питань. Їх мета – тренування студентів у формуванні непідготовлених, спонтанних висловлювань, що можуть ґрунтуватися не тільки на змісті конкретного тексту, але в більшій мірі і на життєвому досвіді студентів. Основним умінням, що відпрацьовується в цій групі вправ, є уміння оформлювати самостійне розгорнуте монологічне висловлювання, а також брати участь у діалозі з обговорення проблем. Отже, важливим завданням презентантів є правильний вибір предмета обговорення. Зацікавленість викликав матеріал, максимально наближений до життєвого досвіду студентів

або незвичайна, екзотична тема обговорення. Заохочення до участі в обговоренні – одна з проблем при проведенні дискусії. Виконання цього завдання було можливим лише при ґрунтовній теоретичній орієнтації в аспектах предмета обговорення, достатньому рівні здібностей організувати та вести дискусію, тобто при наявності професійної компетенції. Перехід до комунікативної мовленнєвої діяльності створює позитивний настрій у групі, активізує увагу до предмету обговорення, сприяє переходу проблеми з рівня, обмеженого рамками проектної підгрупи, до рівня суспільної проблеми. Важливим моментом цього рівня є розгляд різних точок зору на проблему, пропоновану для обговорення. Студенти аналізують і синтезують взяті з тексту значеннєву інформацію. Це творча робота, спрямована на розвиток спонтанного мовлення з опорою на логічне мислення. Студенти практикуються в послідовному викладі своїх суджень. Виконання вказаного комплексу вправ вимагає опрацювання змістової і значеннєвої інформації розповіді, що забезпечує багаторазове використання лексико-граматичних одиниць при запобіганні їхнього механічного повторення.

Висновок. Отже, у процесі проведеної експериментальної роботи з текстами здійснювався систематичний і цілеспрямований розвиток цілої низки професійно значущих здібностей майбутніх учителів іноземних мов, а саме: комунікативних – під час підготовки, презентації текстів, виконання всіх видів текстової роботи; дидактичних – при розробці та проведенні відповідних текстових вправ; дослідницьких – у процесі самостійного пошуку текстів, встановлення та розв’язання проблем; рефлексійних – при аналізі та оцінюванні проведених фрагментів заняття. Крім того, студенти розвивали уміння стимулювати розумово-мовленнєву діяльність учнів, створювати умови для сприйняття і розуміння навчальної інформації, для виникнення інтересу з боку учнів до запропонованої роботи тощо.

Література

1. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько, С.И.Петрова. – 7-е изд., стер. – Минск.: Высшая школа, 2001.– 522с.
2. Авраменко Л.С. Создание учебно-речевых ситуаций на основе юмористических текстов // Иностранные языки в школе.–1984.–№ 4.– С.21-26.
3. Будько А.Ф., Леонтьева Т.П. Приемы профессионально ориентированного обучения иностранному языку в языковом вузе // Методика обучения иностранным языкам в системе непрерывного образования: Сб. науч. трудов.– Минск: Высшая школа, 1991.– С.75-81.
4. Пащук В.С. Вправи для навчання монологічного мовлення на основі автентичного художнього твору // Іноземні мови. – 2000.– № 4.– С.30-33.
5. Матвейченко В.В. Методика использования художественных текстов в обучении устной спонтанной речи // Іноземні мови. – 1999. – № 3.–С. 38-40.

Відомості про автора

Хмельковська Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук
кафедри німецької мови Херсонського державного університету

Дом. адреса: Херсон, вул. Тарле 14, корп. 2, кв. 20, тел. (0552) 37-29-51